

Inleiding

zondag, 14 juli 1991

Het zit altijd binnen in me, op zoek naar een manier om naar buiten te treden. Ik word rondom tien en wakker, zet twee kopjes thee, neem ze mee naar de slaapkamer en zet er een aan elke kant van het bed. We nemen allebei peinzend kleine slokjes; zo gauw na het ontwaken vallen er lange, met dromen gevulde leemten tussen de losse opmerkingen: over de regen buiten, over gisteravond, over roken in de slaapkamer terwijl ik heb beloofd dat te laten. Ze vraagt wat ik deze week ga doen en ik denk: (1) Ik ga woensdag naar Matthew. (2) Matthew heeft nog steeds mijn Champions-video. (3) [Ik bedenk dat Matthew, slechts in naam een Arsenal-fan, al in geen jaren meer naar Highbury is geweest en dus geen gelegenheid heeft gehad de jongste aanwinsten aan het werk te zien.] Ik vraag me af wat hij van Anders Limpar vond.

En in drie eenvoudige stappen, nog geen vijftien, twintig minuten nadat ik wakker werd, ben ik losgebrand. Ik zie Limpar op Gillespie afrennen, naar rechts uitwijken, neergaan: PENALTY! DIXON SCOORT! 2-0!... Mersons hakje en Smiths schot met rechts in de verre hoek in dezelfde wedstrijd... Mersons tikje langs Grobbelaar op Anfield... de snelle draai en uithaal van Davis tegen Villa... (En vergeet niet, dit is een ochtend in juli – onze maand vrij, wanneer er helemaal geen competitie is.) Soms, als ik me door deze droomtoestand totaal laat meeslepen, ga ik verder terug: naar Anfield '89, Wembley '87, Stamford Bridge '78 en flitst mijn hele voetballeven voor mijn ogen voorbij.

'Waar denk je aan?' vraagt ze. Op dat moment lieg ik. Ik lag in het geheel niet aan Martin Amis, Gérard Depardieu of de Labour Party te denken. Maar mensen die geobsedeerd zijn hebben geen keus; ze moeten op zulke ogenblikken wel liegen. Als we elke keer de waarheid zouden vertellen, zouden we niet in staat zijn een relatie te onderhouden met ie-

mand uit de echte wereld. Dan zou men ons laten barsten met onze Arsenal-boekjes, onze verzameling originele Stax-platen met blauwe labels of onze King Charles-spaniels, en onze dagdromen van twee minuten zouden steeds langer worden totdat we onze baan kwijtraakten en we ons niet meer wasten, ons niet meer schoren, niet meer aten, en dan zouden we liggend op de vloer in onze eigen vuiligheid de video steeds opnieuw terug blijven spoelen in een poging het complete commentaar van buiten te leren, inclusief David Pleats deskundige analyse van de avond van de 26ste mei 1989. (Dacht je dat ik die datum heb moeten opzoeken? Ha!) De waarheid is als volgt: ik ben gedurende alarmerend grote stukken van een gemiddelde dag een imbeciel.

Ik wil zeker niet beweren dat nadenken over voetbal op zichzelf een oneigenlijk gebruik van de verbeelding is. David Lacey, de hoofdvoetbalcorrespondent van de *Guardian*, is een goede schrijver en duidelijk een intelligent man, en waarschijnlijk wijdt hij zelfs nog meer van zijn innerlijk leven aan het spel dan ik. Het verschil tussen Lacey en mij is dat ik zelden denk. Ik gedenk, ik fantaseer, ik probeer me ieder doelpunt van Alan Smith voor de geest te halen, ik streep het aantal eredivisiestadions af waar ik ben geweest; ik weleens toen ik niet kon slapen, getracht één voor één alle Arsenal-spelers te tellen die ik ooit heb gezien. (Als kind kende ik de namen van de vrouwen en vriendinnen van het team dat de Double won; nu weet ik alleen nog dat de verloofde van Charlie George Susan Farge heette en dat de vrouw van Bob Wilson Megs werd genoemd, maar zelfs die restanten van herinneringen zijn helemaal nergens goed voor – het is angstaanjagend.)

Er komt geen gedachte bij te pas, in de eigenlijke zin van het woord. Er is geen sprake van enige vorm van analyse, zelfbewustzijn of geestelijke inspanning, omdat bij mensen die bezeten zijn ieder zicht op hun eigen passie ontbreekt. In zekere zin is dat de definitie van een bezetene (en het verklaart tevens waarom zo weinigen zichzelf als zodanig herkennen. Een medefan die het vorige seizoen in zijn eentje op een ijskoude januari-ochtend naar de reserves van Wimbledon tegen de reserves van Luton ging kijken – niet om ons de

loef af te steken of omdat hij graag de maffe gozer uithing die de draak met zichzelf stak, maar omdat hij oprecht geïnteresseerd was – ontkende onlangs in alle toonaarden tegen mij dat hij in welk opzicht dan ook excentriek was).

Voetbalkoorts is een poging enige greep op mijn bezetenheid te krijgen. Waarom heeft de relatie die begon als de verliefdheid van een schooljongetje al bijna een kwart eeuw standgehouden, langer dan enige andere relatie die ik uit vrije wil ben aangegaan? (Ik ben zeer op mijn familie gesteld, maar die is me min of meer opgedrongen, en ik heb geen enkel contact meer met de vrienden die ik voor mijn veertiende heb gemaakt, behalve dan met de enige andere Arsenal-fan op school.) En waarom heeft deze affiniteit mijn perioden van onverschilligheid, verdriet en authentieke haat weten te overleven?

Dit boek verkent bovendien voor een deel een aantal van de betekenissen die voetbal voor velen van ons lijkt te bezitten. Het is me zonneklaar geworden dat mijn toewijding iets zegt over mijn eigen karakter en persoonlijke geschiedenis, maar de manier waarop het spel wordt beleefd lijkt ook allerlei informatie te bieden over onze maatschappij en cultuur. (Ik heb vrienden die dit als pretentieuze onzin zullen beschouwen die puur uit eigenbelang is verzonnen; het soort wanhopige rechtvaardiging dat je zou kunnen verwachten van een man die een groot deel van zijn vrije tijd zwaar balend in de kou heeft doorgebracht. Ze zijn vooral tegen dit idee gekant omdat ik de neiging heb de metaforische waarde van het voetbal te overschatten en haar daardoor in gesprekken te berde breng waar ze eenvoudigweg niet thuishoort. Ik aanvaard bij dezen dat voetbal geheel niets te maken heeft met het Falklands-conflict, de Rushdie-affaire, de Golfoorlog, bevallingen, de ozonlaag, de *poll tax* enzovoort, enzovoort, en ik zou de gelegenheid te baat willen nemen om me bij iedereen te verontschuldigen die naar mijn meelijwekkend vergezochte analogieën heeft moeten luisteren.)

Ten slotte gaat *Voetbalkoorts* over het wezen van de fan. Ik heb boeken gelezen die geschreven waren door mensen die

duidelijk van *voetbal* houden, maar dat is iets heel anders; en ik heb boeken gelezen die, bij gebrek aan een beter woord, door voetbalvandalen waren geschreven, maar minstens 95 procent van de miljoenen mensen die ieder jaar wedstrijden bezoeken hebben van hun leven nog nooit iemand geslagen. Dus dit is voor ons en voor iedereen die zich ooit heeft afgevraagd hoe het zou zijn om zo te zijn. En hoewel de details in dit boek uniek voor mij zijn, hoop ik dat ze een snaar zullen raken bij iedereen die ooit heeft gemerkt dat hij midden in zijn werk, een film of een gesprek met zijn gedachten afdwaalde naar een volley met links in de rechterbovenhoek – tien, vijftien of vijftwintig jaar geleden.

1968-1975

Thuisdebuut

ARSENAL – STOKE CITY

14.9.68

Ik raakte verliefd op het voetbal op dezelfde manier waarop ik later verliefd zou worden op vrouwen: plotseling, onverklaarbaar, kritiekloos, zonder na te denken over de pijn of ontwrichting die ermee gepaard zou gaan.

In mei '68 (een datum met betekenis, natuurlijk, hoewel ik nog steeds eerder aan Jeff Astle denk dan aan Parijs), vlak na mijn elfde verjaardag, vroeg mijn vader me of ik met hem mee zou willen naar de finale van de FA Cup tussen West Brom en Everton; een collega had hem een paar kaartjes aangeboden. Ik vertelde hem dat ik niet in voetbal geïnteresseerd was, zelfs niet in de bekerfinale; wat ook klopte, voor zover ik me ervan bewust was, maar vreemd genoeg volgde ik daarna wel de hele wedstrijd op televisie. Een paar weken later keek ik samen met mijn moeder geboeid naar de match tussen Manchester United en Benfica, en eind augustus stond ik vroeg op om te horen hoe United was gevaaren in de finale van het wereldkampioenschap voor clubs. De hartstocht die ik voelde voor Bobby Charlton en George Best (ik wist niets van Denis Law, de derde van de Heilige Drieëenheid, die door een blessure de wedstrijd tegen Benfica had gemist) had me volkomen overrompeld; hij duurde drie weken, totdat mijn pa me voor het eerst meenam naar Highbury.

In 1968 waren mijn ouders gescheiden. Mijn vader had iemand anders leren kennen en was weggegaan, en ik woonde met mijn moeder en mijn zus in een kleine vrijstaande woning in de buurt van Londen. Deze toestand was op zichzelf niet opmerkelijk (hoewel ik me niemand anders in mijn klas kan herinneren van wie één ouder afwezig was; het duurde nog zo'n zeven, acht jaar voordat de jaren zestig vanuit Londen de ruim dertig kilometer M4 naar ons toe hadden afge-

legd), maar de scheiding had ons alle vier op verschillende manieren geraakt, zoals scheidingen gewoonlijk doen.

Tengevolge van deze nieuwe fase in ons gezinsleven rees onvermijdelijk een aantal moeilijkheden, waarbij de meest cruciale in dit verband waarschijnlijk ook de meest banale was: het algemene, maar niettemin lastige één-ouder zaterdagmiddag-in-de-dierentuinprobleem. Vaak kon pap ons alleen door de week komen opzoeken; niemand van ons wilde dan binnen blijven en tv kijken, om voor de hand liggende redenen, maar aan de andere kant waren er ook niet veel plekken buitenshuis waar een man twee kinderen van onder de twaalf mee naartoe kon nemen. Gewoonlijk reden we dan met z'n drieën naar een naburig stadje of naar een van de hotels van het vliegveld, waar we vroeg op de avond in een koud en verlaten restaurant zaten en waar Gill en ik biefstuk of kip aten, een van beide, in vrijwel absolute stilte (kinderen zijn in de regel aan tafel geen geweldige praters en wij waren bovendien gewend te eten met de tv aan), terwijl pap toekeek. Hij moet zich het hoofd hebben gebroken om iets anders te verzinnen wat hij met ons kon gaan doen, maar de mogelijkheden in een slaapstad tussen halfzeven en negen uur op maandagavond waren beperkt.

Die zomer gingen pap en ik voor een week naar een hotel in de buurt van Oxford, waar we 's avonds in een verlaten eetzaal zaten en waar ik biefstuk of kip at, een van beide, in vrijwel absolute stilte. Na het eten gingen we tv kijken met de andere gasten, waarbij pap te veel dronk. Er moest iets veranderen.

Mijn vader probeerde het in september weer met voetbal en hij moet verbaasd zijn geweest toen ik ja zei. Ik had nooit eerder ja gezegd als hij iets voorstelde, hoewel ik ook zelden nee zei. Ik glimlachte slechts beleefd en maakte een geluid waaruit mijn belangstelling moest blijken maar waarmee ik me nergens aan verbond, een irritant trekje dat ik volgens mij speciaal voor die periode in mijn leven heb ontwikkeld maar dat ik om de een of andere reden nooit meer ben kwijtgeraakt. Twee, drie jaar lang probeerde hij al me mee te ne-

men naar het theater; telkens als hij het vroeg haalde ik alleen maar mijn schouders op en grijnsde idioot, met als resultaat dat pap dan uiteindelijk boos werd en me vertelde dat ik het maar moest vergeten, wat precies was wat ik wilde. En zo was het niet alleen met Shakespeare: ik stond even wantrouwig tegenover rugbywedstrijden, cricketmatches, boottochtjes en dagjes uit naar Silverstone en Longleat. Ik wilde helemaal niets. Dit was allemaal niet bedoeld om mijn vader te straffen voor zijn afwezigheid: ik dacht echt dat ik met alle plezier overal met hem heen zou willen gaan, behalve dan naar iedere plek die hij kon bedenken.

1968 was, denk ik, het meest traumatische jaar van mijn leven. Na de scheiding van mijn ouders verhuisden we naar een kleiner huis, maar door een soort kettingreactie waren we een tijdje dakloos en moesten we bij onze burens intrekken; ik kreeg ernstige geelzucht; en ik ging voor het eerst naar de plaatselijke middelbare school. Het zou wel uitzonderlijk prozaïsch van me zijn te geloven dat de Arsenal-koorts die mij toen trof niets van doen had met deze hele janboel. (En ik vraag me af hoeveel andere fans, als ze de omstandigheden zouden bekijken die hebben geleid tot hun obsessie, een soortgelijk freudiaans drama zouden kunnen ontdekken. Per slot van rekening is voetbal een geweldig spel en zo, maar wat onderscheidt nou diegenen die genoeg nemen met een stuk of vijf wedstrijden per seizoen – die naar de grote matches gaan, de prutspartijen vermijden, wat toch het verstandigste is – van diegenen die zich genoodzaakt voelen ze allemaal bij te wonen? Waarom zou je op woensdag van Londen naar Plymouth reizen en een kostbare vakantiedag opofferen om een wedstrijd te zien waarvan de uitslag in feite al in de thuiswedstrijd op Highbury was beslist? En als deze theorie van het fan-zijn als therapie ook maar een kern van waarheid bezit, wat gaat er dan in godsnaam om in het onderbewustzijn van de mensen die naar wedstrijden om de *Leyland DAF Trophy* gaan kijken? Dat kun je misschien maar beter niet weten.)

Er bestaat een kort verhaal van de Amerikaanse schrijver Andre Dubus dat 'The Winter Father' heet, over een man wiens scheiding hem heeft losgerukt van zijn twee kinderen.

In de winter is zijn relatie met hen kribbig en gespannen: ze gaan 's middags van jazzclub naar bioscoop naar restaurant en staren elkaar aan. Maar in de zomer, als ze naar het strand kunnen, is de verhouding prima. 'Het lange strand en de zee waren hun gazon; de deken hun huis; de koelbox en thermosfles hun keuken. Ze leefden weer als een gezin.' Tv-series en films hebben deze vreselijke tirannie van plaats reeds lang onderkend en tonen mannen die door parken sjouwen met onwillige kinderen en een frisbee. Maar 'The Winter Father' betekent veel voor me omdat het dieper gaat dan dat: het weet te isoleren wat waardevol is in de relatie tussen ouders en kinderen en legt precies uit *waarom* uitstapjes naar de dierentuin tot mislukken gedoemd zijn.

Voor zover ik weet zijn Bridlington en Minehead in dit land niet in staat hetzelfde soort bevrijding te verschaffen als de stranden van New England in het verhaal van Dubus; maar mijn vader en ik stonden op het punt het volmaakte Engelse equivalent daarvan te ontdekken. Zaterdagmiddag in Noord-Londen gaf ons een context waarin we samen konden zijn. We konden praten wanneer we wilden, het voetballen gaf ons iets om over te praten (en de stiltes waren ook al niet benauwend), en de dagen hadden een structuur, een routine. Het Arsenal-veld zou ons gazon worden (en omdat het een Engels gazon was zaten we er meestal somber naar te tueren door de stromende regen); de Gunners' Fish Bar op Blackstock Road werd onze keuken; en de Westtribune ons huis. Het was een geweldige vondst en veranderde onze levens net toen dat het hardst nodig was, maar het was ook exclusief: mijn zuster en pap hebben nooit echt een eigen plek gevonden. Misschien zou dat nu niet meer gebeuren; misschien zou een meisje van negen in de jaren negentig het gevoel hebben dat ze er net zo veel recht op had naar een wedstrijd te gaan als wij. Maar in 1969 deed dat idee bij ons in de stad niet veel opgeld en mijn zus moest thuis blijven met haar ma en haar poppen.

Ik herinner me niet veel van het voetbal die eerste middag. Door een van die kronkels van ons geheugen zie ik wel het

enige doelpunt duidelijk voor me: de scheidsrechter kent een penalty toe (hij rent het strafschoopgebied in en wijst dramatisch met zijn vinger; een gebrul stijgt op); stilte terwijl Terry Neill hem neemt en een gekreun als Gordon Banks duikt en de bal wegtikt; hij valt precies voor Neills voet en deze keert scoort hij. Maar ik ben ervan overtuigd dat dit beeld is samengesteld uit wat ik nu na jaren weet over soortgelijke voorvallen en dat het me toen in werkelijkheid helemaal is ontgaan. Het enige dat ik die dag echt zag was een verbijsterende aaneenschakeling van onbegrijpelijke gebeurtenissen, waarna aan het eind iedereen om me heen opsprong en begon te juichen. Als ik al hetzelfde heb gedaan, moet dat zo'n gênante tien seconden na de rest van de menigte zijn geweest. Maar ik heb ook andere herinneringen, die betrouwbaarder zijn en waarschijnlijk van grotere betekenis. Ik herinner me de overweldigende mannelijkheid van het gebeuren: sigare- en pijperook, grove taal (woorden die ik eerder had gehoord, maar niet van volwassenen, niet op die geluidsterkte), en pas jaren later drong het tot me door dat zoiets wel een groot effect moest hebben op een jongetje dat bij zijn moeder en zijn zus woonde; ik weet ook nog dat ik meer naar het publiek keek dan naar de spelers. Van waar ik zat had ik waarschijnlijk twintigduizend koppen kunnen tellen; alleen een sportliefhebber (of Mick Jagger of Nelson Mandela) kan dat. Mijn vader vertelde me dat er bijna net zo veel mensen in het stadion waren als er bij mij in de stad woonde, wat me het nodige ontzag inboezemde.

(Wij zijn vergeten dat voetbalmenigten nog altijd ontstellend groot zijn, voornamelijk omdat ze sinds de oorlog voortdurend kleiner zijn geworden. Trainers klagen veelvuldig over plaatselijke apathie, vooral als hun middelmatige Ere- of Eerste divisie-elftal een paar weken lang een flink pak voor de broek heeft weten te vermijden; maar het feit dat, zeg, Derby County erin slaagde per wedstrijd gemiddeld bijna zeventienduizend toeschouwers te trekken in 1990/91, het jaar dat ze onder aan de eredivisie eindigden, is gewoon een wonder. Laten we zeggen dat drieduizend van die mensen supporters waren van de bezoekende club; bij de over-